

II.

Troldøer og underjordiske.

Gilbergsviken.

Mellem fjeldene Kjølva og Gilberget, som paa ydersiden af Senjensøen gaar steile ned i havet, er der en liden bugt, Gilbergsviken, som ligger aaben mod Nordishavet, og hvor der kun i magsveir kan landes. Saa var det engang, en tremandsbaad laa udenfor Kjølva og fiske, at det røg op med storm og snefog, saa ingen i baaden kunde se hverken himmel eller jord, og ingen var istand til at sige, hvor det bar ivei. Da de laa saaledes og tullede i snefaget, fik de se tæt foran sig en baad og raabte til denne, om han kunde sige dem, hvor de var. „Hvor I er,“ blev der svaret, „kan vi ikke sige jer, og det kan ogsaa være det samme, om I faar vide det eller ikke, men følg bare efter os, saa skal I nok komme i havn, før det bliver kveld.“ Dette gjorde de da og kom snart op i en rummelig og god havn, hvor sjøen var saa rolig og vinden saa stille, at man gjerne havde funnet fæste baaden med en uldtraad. Ved havnen

var der en stor, gild gaard, hvor de blev vel modtagne og fik alt, hvad de tiltrængte, baade mad og tørre klæder og godt natteleie. Da de hverken kjendte gaarden eller folkene der, og disse heller ikke vilde give dem nogen oplysning om det, kunde de skjønne, at det maatte være underjordiske, de var komne til. Her blev de da liggende et par dage; for deres vert, som saa ud til at være en forstandig gammel mand, sagde, at det var uveir ude paa havet, om det end var godt veir oppe i havnen, og naar han gav fremmede folk husly, brugte han ikke at „tælle“¹ dem ud, før veiret havde lagt sig. Den tredje dag sagde manden i været til dem, at nu havde uveiret lagt sig, saa det gif an at lægge ud. Men naar de for ud af havnen, skulde de vende sig om paa tofterne og med ryggen mod land hamle ud igjennem sundet og ikke se sig tilbage; det var det eneste, han skulde have for sin hjælp. De gjorde saa og kom paa den maade ud paa rum sjø. Men da de saa sig om for at tage landkjending, saa kunde de ikke se nogen havn eller nogen gaard, men ret op for dem laa den aabne Gilbergsvif, og nu kunde de skjønne, at det var der, de havde holdt hus, medens uveiret stod paa. Siden har man ikke hørt, at nogen har nydt gjestfrihed hos gamlingen i Gilbergsvifen.

Nordfuglø.

Nordfuglø i Karlso skal engang i tiden have været en trolde, gjemt under havet og usynlig for menneskelige

¹ Tælle ud : overtale til at tage afsted.

øine. Saa var det en nat, at to troldfjærringer tog sig for at ro den ind i fjorden mellem Vanøen og Lyngstuen. De lagde en svær trosse om en af fjeldene paa øen og satte saa afsted indover mod land, saa at sjøen rundt omkring stod i braat og brand. En gammel finfjærring oppe i en af gaardene paa Vanøen vaagnede ved larmen og gif ud i dørgløtten for at se, hvad der var paa færde. Da hun fik øie paa øen, som blev bugseret ind fra havet, satte hun i et glædesraab: „Na jøje! jøje! for et godt madland vi nu faar ind i fjorden.“ Men da stansede øen paa det sted, hvor den nu ligger, og troldkvinderne fik den ikke saa langt ind paa fjorden, som de havde tænkt.

Daatteløs.

En nordlandssk jægteskipper var et aar bleven svært forsinket paa hjemturen fra Bergen. Dagen før lillejuleaften laa han med sin jægt langt syd paa Bergensleden, led og fjed over at være saa langt borte fra hjemmet i den glade julehelg. Om natten drømte han, at en storvoksen mand, som var mangedobbelt saa høi som han, kom og klagede over, at han havde mistet vanten sin. „Kan du,“ sagde han, „skaffe mig magen til den vante, som ligger oppe paa dækket, skal jeg hjælpe dig hjem til helgen; men du og mandskabet maa holde jer under dækket, mens jeg seiler!“ Da skipperen om morgenen kom op paa dækket, laa der en vante saa stor, at den skjulte hele agterdækket. Han satte da mandskabet til at sy en lignende vante af vad-

mel og uldtøi og lod den ligge paa dækket, da han om aftenen gif tilføis. Men før mandsskabet lagde sig, bad han dem, at de bare maatte ligge stille om natten, om der saa blev nof saa stor uro og larm paa dækket. Da de havde sovet en stund, fik de høre en svare staaf og støi over sine hoveder; ankeret blev hivet op, og skuden tog til at rende, saa det knagede og bragede i planker og kjøl fra stavn til ror. Braaket deroppe paa dækket tog til, efterhvert som det led, og alle syntes, det var mere end utrygt at være tilføis i saadan skyds. Tilfidsf var der en af mandsskabet, som syntes, at det ikke var til at holde ud. „Det fik gaa, som det kunde, han vilde nu se, hvor det bar ivei,“ sagde han. Da han staf hovedet og igjennem vængkappen, saa han et ubæst af en mand, som stod med den ene fod ved fremstavnen og den anden paa agterdækket. Men med det samme stansede jægten, og nu saa han, at de laa vakkert og vel paa hjemhavnen. Han varslende da kameraterne, som straks kom op og fortoiende fartøiet, glade over at være komne hjem til julen.

Om natten drømte skipperen, at vaatteløsmanden kom og taffede ham for vanten og sagde, at han havde tænkt paa at fortoie jægten, før han gif fra-borde; „men da en af mandsskabet dit var saa nyffigen, fik J have den umagen selv.“ Men baade skipperen og hans haasætter¹ syntes, at den umagen var liden efter saa lang og rap en skyds.

¹ Haasætter 2: mandsskab.

Den halte hane.

To gutter var en sankthansnat ude for at grave efter skatte. Før de tog fat paa arbeidet, kom de overens om, at de hverken skulde tale eller le, mens gravningen stod paa, for saa gif det fortere med at finde skatten. Da de saa havde gravet en god stund og allerede saa hanterne paa pengefjedlen, kom der en hane hinkende paa ét ben og galede: „Til Holland, til Holland tre timer før dag.“ Da brast den ene ud i en skraldende latter og sagde: „Skal du til Holland saa tidlig paa dagen, faar du hilledød tage det andre benet dit til hjælp.“ Men med det samme var baade hane og skatten borte, og alt de ledte og grov, fandt de ingen verdssens ting.

Anm. Varianter har en halt kone eller en halt kraake, som raaber: „Til Holland tre timer før dag.“

Handelsmanden og troldet.

Paa et handelssted langt oppe i Nordland boede der for lang tid siden en handelsmand, som var kjendt baade vidt og bredt for sin styrke, og som havde ord for at kunne mere end sit fadervor. Ude i baadstøen hans laa en stor bergknaus, saa svær og tung, at det ikke var at tænke paa at prøve paa at faa den afveien. Folk havde sin største møie med at lande der og kom stundom i livsfare, naar det var paalandsvind og sjøgang. Men en morgen, folket paa gaarden kom ud, blev de ikke lidet forundrede, skal jeg tro, da

de saa, at bergfnausen var flyttet bort fra støen og ind under bryggen, hvor den endnu er at se. De kunde skjønne, at det var handelsmanden, som havde skydset den bort om natten. Men paa hvad maade han havde ført den bort, eller hvem han havde havt til hjælp, det kom aldrig op. Deune samme manden var saa ilde ude for et trold, som hver eneste nat huserede i fiskeboden hans og fastede ud al den fisk, som fandtes der. Folkene paa gaarden kunde faste den ind og stable den op, saameget de vilde, saa var de ligefuldt visse paa at finde den slængt ud, naar de skulde se efter om morgenen. Saa var det en aften, at handelsmanden tog paa sig sin høitidsdragt og gik ned i boden; men før han gik, sagde han til husfolket sit, at de bare skulde holde sig inde om kvelden; de havde ikke noget at gjøre ude. Nede i boden traf han troldet, som netop holdt paa med at faste fisken ud. Og saa bar det ihob med dem, saa larmen høretes helt oppe i gaarden. Men der var ingen, som vovede sig ud, undtagen en af tjenestegutterne, som var mere modig end de andre. Han vilde endelig se, hvorledes den legen vilde spænde af, og lagde saa ivoi ned til boden. Der saa han husbonden sin i kamp med et stort, digert trold. I det samme manden saa gutten, fik troldet overtaget, saa manden sank i knæ; men snart efter var han oppe igjen og rundjulede da troldet sig, at det aldrig mere kom i boden hans. Men det var med nød og neppe, at gutten slap at smage samme kysten for nyfikenheden sin.

Sjøl.

Gamle Effild stod en kvæld ude i ildhuset sit og rørte i en tjæregryde, som hang og fogte over ilden. Bedst det var, kom der ind et bergtroll med en urimelig lang næse af jern; den var spids som et spyd og mindst to alen lang. Straks trollet kom ind, spurgte det manden, hvad han hedte.

„Na jeg hedder Sjøl,“ var svaret. Saa tog trollet til at rode med snydeskaftet sit i gløderne paa gruen og holdt ikke op, før det var gloende rødt. Han skjønte nok, Effild, hvad trollet vilde bruge det til, og han havde vel ikke saa store hugen til at himle paa den maaden, ved jeg. Da trollet syntes, at næsen var rød nok, sagde det:

„Ser du, ka nase æg føre?“

„Ja, men ser du, ka suppa æg røre?“ svarede Effild, og i det samme slængte han en øse fuld af gloende tjære midt i synet paa det; trollet lagde ivei ud igjennem døren med yl og skrig, saa det ljomedede baade i baffer og berg. Ud af hauger og hamrer yrede det frem med smaatroll, som raabte:

„Hvad staar paa, hvad staar paa?“

„Na, Sjøl mig brændte, Sjøl mig brændte,“ svarede trollet, som skaden fik.

„Ja, har du sjøl brændt dig, saa faar du sjøl have det,“ sagde de andre.

III.

Fra heksenes tid.

Prestedatteren.

Dem har ikke hørt tale om hin mørke tid, da det overtroiske folk saa en troldkjærring i enhver gammel, surøiet kvinde, da baal og brand ventede enhver, som blev mistænkt for trolddom, og troen paa heksers og troldkarle var mindst ligesaa stærk som troen paa Gud. De stakkars mennesker, som anklagedes for trolddom, der jo baade stred mod Guds og kongens lov, blev nu underkastede de værste pinser for at tvinges til at bekjende, hvad de aldrig havde forbrudt; andre maatte gjennemgaa den saakaldte vandprøve, d. v. s. de blev fastede i vandet, og hvis de flød ovenpaa, straks erklærede for skyldige i trolddom. Selv bispinder og prestefoner gif ikke fri for mistanken om at staa i forbund med mørkets fyrste, som de efter folketroen skulde have sammenkomster med baade paa Bloksberg og andre fjelde, der var kjendte som samlingssteder for hekse. Døtre af en saadan ulykkelig maatte ofte dele moderens skjæbne. Saaledes fortælles

der om en prestefrue, som var bleven anflaget og dømt til baalet for trolddom, at hun efterlod sig en tolv aar gammel datter; faderen spurgte hende, om hun havde lært nogen af moderens kunster. „Ikke andre end at melke naboens sorte ko,“ sagde hun. „Hvorledes gaar det til?“ spurgte presten. Hun tog da en sort uldraad, bandt denne fast til to pinder, som var fæstede i væggen, og satte en bøtte under. Derpaa tog hun til at melke paa traadens ender, som om hun holdt i kospenerne, og drev paa saa længe, til bøtten var fuld af melk. Saa tog hun en anden bøtte, og den melkede hun fuld af blod. Strafs efter kom en af pigerne ind og fortalte, at nu laa naboens ko død ude paa marken. Presten skjønte da, at datteren ogsaa var troldfyndig; men for at spare hende for baalet skar han hende i tommelfingeren og lod hende bløde sig ihjel. Før hun døde, bad han hende om, at hun efter døden maatte komme igjen til ham og fortælle, om hun blev salig. Men hendes gjenfærd, som viste sig for ham, sagde:

„Anei, far, himmerige har jeg forsvoren,
og jeg er evig forloren.“

Sortekunster.

Mod avind og misundelse kunde man verge sig ved strafs efter bryllupet at tage en af bryllupsgaverne og med denne i haanden gaa over den nærmeste bæf, idet man fremsagde følgende formular:

Da Jesus gif over broen den brede,
 mødte han avind hin lede.
 Han sagde: „Hvor skal du hen?“
 „Til nærmeste grande at suge blod af fjød
 og marv af ben.“
 Men Jesus sagde til hende:
 „Jeg vil dig omvende
 til den, som dig udsendte.
 I navn Gud fader“ o. s. v.

Blødning, mente man, kunde stanfjes ved at holde
 over faaret med haanden og fremsige følgende be-
 sværgelse:

Da Jesus gif at lide,
 gif han frem til Jordans flod;
 faa han blodet rinde,
 holdt han for med høire haand,
 sagde: „Stat du blod!“
 Saa Jesus stod ved Jordans flod.
 I navn o. s. v.

Rig kunde man blive og aldrig komme til at
 mangle penge, hvis man natten til Mikfjeldsdag vilde
 gaa ind paa firfegaarden og tre gange baglængs
 rundt om kirken fra nord mod vest, modsat solens
 gang. Saa vilde firfjens døre aabne sig af sig selv,
 og den pengesøgende skulde da gaa ind i kirken og op
 i foret. I det samme han gif over forets dørstok,
 vilde en hvidflædt jomfru komme frem bag alteret og
 række ham et ortestykke af sølv, som saa gloende ud.
 Men han skulde trøstigt tage det; det brændte ikke.
 Men naar han gif ud, skulde han ikke se tilbage; for
 da vendte ogsaa jomfruen sig om, men i skikkelse af
 en benrad. Den sølvmynt, man fik, havde den egen-

skab, at den altid kom tilbage til sin første eiermand, hvor ofte den saa blev givet ud eller vekslet bort.

Sintæmflaffen.

Sandvær heder en liden øgruppe ude i havet i Tromsø Sundets prestegjeld. Her boede i fortiden en mand, der var som en høvding der ude i øerne. Stor rigdom havde han samlet sig, og altid havde han saa god fiskefykke, at han fik baaden sin fuld, om saa ingen anden fik saa meget, han kunde stifte i gryden. Naaboerne blev avindsyge over hans fiskefykke og lovede den en brat ende. De leiede da for gode ord og høj løn en fin, som med en sopelime skulde gaa ned paa havsbunden og sope bort al fisken fra Sandværmandens frog. Flere dage i rad var der rigtigt storfiske ude paa flakkerne; men manden fra Sandvær var ikke god til at faa benet paa frogen, mens alle hans grander traf baadene fulde. Langt om længe kjendte han et ryf i snøret og halede ind i største fart. Men det var en sjelden fisk, han den gangen fik; for paa frogen hang finnen fast efter komagsnuden. I det samme finnen kom ind over baadsripen, raabte han: „Hjælpe dig nu, finpilt, nu kjæse¹ bumand stygt.“ Men finnen blev tæmmet² ret tilgavns, og fiskegrunden, hvor han blev trukken op, kaldes siden „Sintæmflaffen“. Og efter den dag turde ingen prøve paa at jage fisken bort for høvdingen i Sandvær.

¹ Kjæse : bære sig, flage.

² Fik juling.

Finneskunst.

Der var engang en fin, som havde været ude i Nordfuglø i Karlsø paa fuglefangst og havde faaet baaden fuld af alker, lundefugl og teiste. En anden fin, som var hans uven, havde da laget det sliq, at der paa hjemveien skulde hænde ham en ulykke, som skulde gjøre ende baade paa ham og fangsten hans. Da finnen kom ind paa fjorden med baaden sin, løsnede der et svært stykke berg oppe i et af fjeldene og faldt ned i havet, saa det kom i et sliqt fog, at bølgerne gif langt op paa stranderne, rev ud huse og fiskehjælder og truede baade folk og fæ. Men finfallen i baaden vidste i forveien, hvad der vilde komme, og lagede sig til at tage mod stødet. Før flippestykket ramlede ud, lagde han sig ned i baadsrummet og bad kameraten sin, at han skulde dække ham godt til med fuglekroppe og saa ligge stille med baaden, hvor galt det saa kom til at se ud. Og da berget saa faldt og satte hele jorden i braat og brand, var sjøen blank og stille rundt om hans baad, saa at ikke en sjøsvæt engang kom ind over ripen. Da saa alt var vel overstaaet, reiste finnen sig og lo hjertelig over den lange næse, hans uven havde faaet.

Trolldjo.

Finfallen Jon eller Trolldjo, som han kaldtes til dagligdags, var overalt i bygden frygtet for sin trolldom og gan. Alle, som kunde, flygtede for ham, naar

han kom tilgaards, som for den sorte pest. For fik han ikke alt det, han tiggede om, og det var just ikke smaatterier, kunde man være vis paa, at der hændte et eller andet, som man helst saa sig fri for. Og han bad ikke vakkert heller som andre tiggere; han truede og krævede, at alle skulde give ham bjørnskat,¹ endda han ingen bjørn skjød; og fik han intet, kunde man være sraasikker paa, at enten rev bjørnen sauerne ihjel, eller saa tog ørnen og rævne alle lammene, eller roffet rev husene ned og knuste baadene i fjæren, eller ogsaa fik man en eller anden plagsom sygdom at drages med. Der var ikke den skade til, som Troldjo ikke fik skylden for. Hans kone fulgte altid med, naar han for om og „krævede bjørnskat“; og hun var ligesaa gal som han at have noget udestaaende med, sagdes der. For hun kunde gjøre sig om baade til bjørn og varg, og slemt gif det den buskaben, som hun gav sig ikast med, naar hun havde taget varghammen paa. Det var ogsaa en smal sag for hende at forgjøre baade vind og veir og afstedkomme alle slags ulykker baade med sjøbrug og fiskeri. Til ærendsvend havde hun sin sorte troldkat, som røgtede hendes ærender baade tilsjøs og tillands. Engang skulde fallen hendes ud paa fjorden for at fiske. Hun holdt netop paa med at fuge pølse, og Troldjo sagde, han vilde vente, til pølsen blev fegt, saa kunde han faa en med som veimad. Men fjærringen mente, han skulde bare lægge iveri; hun skulde nok sende ham pølse, det skulde hun

¹ Frivillig gave, som tidligere skjænkedes de finner, som drev paa bjørneskytteri.

„love for“. Naja, han for da affted, og et godt stykke fra land lod han fiskefrogen gaa tilbunds. Da han havde truffet nogle fise og atter havde snoret ude, fjendte han noget tungt paa frogen, og da han traf dybsagnen ind, hang der en pølse paa, saa stor og fed, som nogen sulten mund kunde ønske sig, og saa varm var den, som om den netop var kommen op af gryden. Læse kunde hverken Troldjo eller hans kone. Naar de en enkelt gang kom til kirke og folket sang: „Allene Gud i himmerig“, saa sang Troldjo og fjærringen hans: „Krina var han bjefan og krina var han tafan“.¹ Til alters gif de én gang om aaret, men da gjemte de alterbrødet paa troldfolks vis og brugte det saa siden til sine troldkunster. Da Troldjo laa for døden, kom der nogle ravne og et par maaser og satte sig paa taget af hans gamle. Derom fortalte hans kone senere:

„Daa salig kal'n daua, daa kom der mange svarte og hvite gudsen gla paa gamtafje, mest av di svarte; og saa tok di han mæ kofta og komogan og komogvippan,¹ og saa bar di han nerst og norst i Aprams skjød. Blei infje han eit gudsbarn?“ — Selv drev hun det tilslut saa vidt, at hun blev dømt til baalet for sin trolddom.

¹ „Malede var bjelkerne og tagene“.

² Komagviffer ∴: senegræs, som stoppes i komagerne for at holde fjødderne varme.

Uf Finmarkens tingprotokol.

1621 den 26de april holdtes thing paa Vardøhus, hvortil Kirsten Sørensdatter, Anders Johansens af Kiberg, var indstævnet for hekseri. For at undgaa vandprøven bekjendte hun, at da hun var 16 aar gammel, kom hun til en gammel kvinde, hvis gjæs hun skulde hente hjem fra marken, da satan kom til hende som en hund og sagde: „Dilt du lære troldoms kunst, skal det lyffes dig, hvad du slaar an paa i verden,“ og hun da maatte forsværge Gud og daabens pagt, og han fulgte hende ind i huset til den gamle kvinde, og hun læste for hende og lærte hende; ligesaa prøbte hun samme hendes kunst paa et garnnøste, der løb rundt omkring vandet, og havde hun sin lyft deraf. Siden brugte hun ikke denne kunst. 10 aar senere i Bergen kom satan igjen til hende i en hunds lignelse og var vred, fordi hun havde sat hans kunst tilside, som hun nu tog an igjen. Gift med Anders Johansen, drog hun til Finmarken; her gjorde hun sin prøve, idet hun blæste paa sin egen kalv, som døde straks og brast isønder. Hun bekjendte og at have været i selskab med de andre hekser o. s. v. Den 28de blev hun videre tilspurgt, hvori hendes hekseri bestod; hun bekjendte, at den juleaften, det onde veir var og de mange folk blev, var hun i fjelderne for at tappe en kande øl, da Else Knudsdatter raabte til hende, som hun gif med kanden, og sagde: „Nu vil vi gjøre veir for Anders Blomis og Anders Rasmusens folks skyld, at de skal blive.“ Hun var med de andre, som

brændte er, forsamlet, og de bandt hver deres knude paa et stykke snøre og blæste saa derpaa, hvorpaa der kom et andet veir, og folkene blev. Ndermere bekjendte hun, at hun forrige julenat hentede Marithe Olsdatter i Bergen, og var i en hunds lignelse, og satte hende ned her i Vardø paa Balvolden, og hun var selv i tispelignelse; tvende var i varge-lignelse; den ene var lang, smal og sort om hovedet, det var Berthel Henriksen, og han skrev for dennem. Den anden var Oluf Nilsen, der drak og dansede og legede, og Else Knudsdatter skjænkede for dem. Hendes (Elses) datter Mette var i en graa rottes lignelse. Hun vilde annamme alterens sakramente og dø paa denne sin bekjendelse. Hun blev dømt til ild og baal, uden kongl. majestæts ombudsmand (amtmanden) hende benaade vilde.

1626 den 24de juli, da thing blev holdet i Vadsø, fremkom for retten Karen Mogensdatter, begjærende sit skudsmaal, hvortil almuen svarede, at de havde hørt, hun var besyldt for trolldom, og vidste, at hun længe var berygtet derfor. Der fremstod vidner mod hende, og hun blev tilfunden at prøberes paa sjøen. Hun flød, som en dubbel; hvorpaa hun bekjendte, at Marfue-Anne engang havde givet hende en drif mundgodt, hvoraf hun fik det, at hun kunde fare og flyve i veiret, hvor hun vilde; kom saa paa et berg, hvor der var adskillige fugle, hunde, fatte, ulve, bjørne og andre dyr, og var det en sankthansnat. Ndermere bekjendte hun, at de var 9 forsamlede paa et berg udi Bergen og der drak og dansede; en god mand sendte godt

drikke og mjød til dem og skjænkte for dem; videre, at de skulde forsamles nu tilkommende jul igjen, da skulde de faa at vide, hvad hver skulde gjøre. Endnu bekjendte hun upint, der hun gjorde sit skriftemaal for presten og annammede sakramentet, at hendes apostel hedte Marcus, at hendes skabning var en liden engel o. s. v., samt udlagde for trolddom Sinnue Anders Nordmørings i Vardø, hvis skabning lignede en buk, og hvis fortjeneste var god lykke til kvæg, fiske, melk og smør, item Birgitte Christopher Knudsens i Vardø, hvis skabning var en purke, item Rasmus Siffuersens kvinde i Kiberg Kirstine, rider paa en soplime, item Oluf Mogensens kvinde i Haffningbergh, hvis skabning er lig en gaas o. fl.

1627 den 9de mai holdtes thing i Hassevog, i fogden Nils Knudsens nærværelse. Fogden fremkaldte finnen Kvive Baardsen, som tilstod at have gjort bør til Nils Jonson Rangfund 1625, allehelgensdag. Vinden gjorde han saaledes: Han tog komagen af sin høire fod og vaskede den, hvor vandet stod stille, og sagde: „Landveir, landveir;“ saa kom børen. Han bød dem ikke føre for meget seil, førend de kom Klubbenes forbi, siden maatte de føre saa meget, baaden taalte. Lørdagen efter allehelgen fik og Trine Ole Christensens kvinde efter begjær bør for hendes mand, som var bortreist; dette skulde koste en kande øl. Finnen tog en spinunge og kastede i sjøen og sagde: „Harveir, harveir!“ Og spinungen snoede sig formeget under solen, saa blev børen for sterk; da sagde finnen til Trine: „Gud naade dem, jeg frygter, de har taget

for tidlig ud; har de været ude første kave, saa Gud naade dem, om de kommer igjen." Udi dette uveir blev formeldte Nils Jonsen, Ole Christensen og tre drenge. Fogden spurgte videre, om han ei flere gange havde gjort bør. K. Jo, ofte for godt folk ved at vaske sin fod, som før meldt. Dernæst spurgtes, om han aldrig havde runet, og hvorledes. K.: Til at rune udfordres rune bommer, gjorte af fururod, overdragne med sterf offerens sfind eller buksfind; under rune bommen er et stykke træ til haandtag og en flo af alle de slags dyr, her er i landet at bekomme, som hænger omkring paa samme bomme. Paa samme er malede ni streger med olderbarf. Den første streg betyder Gud, den anden solen, den tredje maanen, og siden bemerkede de andre alle slags, hvormed de kan have lykke, saa og fiendskab at forraade hverandre med. Naar nu tvende finner vil certere, hvem mest formaar, saa maler de paa bommen to ren, som skal stanges sammen; hvis ren, der nu bliver sterkest, han bliver mester. Naar de vil konsulere sin apostel, har de nogle smaa stykker kobber, som de hænger paa vingerne af en kobberfugl, som sættes paa bommen. Dernæst slaar de paa bommen med en hammer af horn, foret med beversfind, saa springer fuglen rundt om paa bommen og bliver staaende paa en af stregerne; deraf forstaar finnen svaret. De slaar paa bommen, alle, som er i gammen, og for den, som fuglen falder ved, staar en ulykke, eller han dør. Dette havde finnen Kvive lært i sin ungdom, da mange gandsmænd var forsamlede og slog paa bommen for at se, hvis kunst

var sterkest. At gjøre bør havde en gammel fin lært ham. Endelig blev han for trolddom og fem mænds liv dømt til baal og brand.

An m. Uddraget af tingprotokollen har tidligere været trykt i Keilhaus „Reise i Øst- og Vestfinmarken, Kristiania 1831.“

IV.

Om planter og dyr.

Aspen og enebærtræet.

Da Vorherre vandrede om paa jorden, kom han en dag til et aspetræ, under hvis løvrige grene han satte sig for at hvile sig ud efter den mødige gang. Men træet vilde ikke unde ham ro og søvn; det tog til at ryste sine grene og blade saa sterkt, at han ingen hvile kunde finde og maatte gaa bort ligesaa træet, som han var kommen. Da sagde Vorherre: „fordi du ikke undte mig hvile under din krone, skal du faa den straf, at dit løv altid skal skjælve og bæve og aldrig faa fred. Om alle andre træer hviler i den dybeste ro, skal du bevæges af det letteste vindpust.“ Derpaa gik han hen under et stort enebærtræ og lagde sig til hvile. Træet rørte sig ikke, men stod stille paa vagt over ham, som søgte ro under dets grene. Da Vorherre vaagnede, styrket af en rolig søvn, sagde han til træet: „Dig skal ingen vind røre, ingen blæst faa til at skjælve; fast som jor-

den, som du suger din kraft fra, skal du staa i den sterkeste storm."

Kløverfira.

Kløveren har, som hvermand ved, bare tre blade; men leder du rigtig vel og længe, kan det hændes, at du finder den baade med fire og flere blade. Og da er den en lykkeplante, som hjælper til velstand, og sikrer mod „synfverving“ og mange slags uheld, saa længe man har den hos sig. Engang var der en pige, som havde hentet en høbør borti udmarken. Paa hjemveien mødte hun sin forrige kjæreste, som hun havde slaaet op med. Han kunde „fverve syn“, og da han traf hende, tænkte han straks ved sig selv, at nu skulde hun faa lige for sin utroskab. Men hans kunst vilde ikke slaa til. Saa skjønte han, at hun havde kløverfira i høbøren sin, og spurgte hende, om han ikke maatte faa kjøbt høet hendes. Hun spurgte, hvad han vilde med det; han kunde jo selv hente sig en høbør, mente hun; der var nok at tage af i marken.

„Na, det kan være det samme for dig; du skal faa god ret for græsdotterne dine,“ sagde han. Og saa længe bad og tiggede han, til han fik sin vilje. Men da hun havde skilt sig ved høbøren, blev hun saa gal i synet, at tørt land tyktes hende at være hav og sjøen tørt land, og saa gif hun tilslut ud i et vand og druknede der.

Enebærene.

Der var engang en gut, som var ude i udmarken og plukkede enebær. Saa kom den onde og prøvede paa at faa indpas med gutten. Fæl saa han ud, og fæl var han i mælet, da han spurgte gutten, hvad han havde der at gjøre. Gutten skjønte, at det var bedst at svare for sig, og sagde:

„Jeg plukker enebær blaa,
Jesu kors staar paa;
jeg plukker enebær hvid,
Jesús selv er lig.“

Da forsvandt Tykke¹ og lod gutten være i fred.

Trærnes saar.

I den gamle tiden — ja, nu er det saa længe siden, at ingen kan mindes det — da kunde alle verdens ting tale. Trær og dyr, græs og sten, alle talte de et tungemaal, som hvert menneskebarn kunde forstaa. Saa var det engang i den tiden en mand, som gif tilskogs for at fælde træer til hustømmer og brændsel. Da træerne saa manden komme med øks paa nakken, skjønte de, at det gjaldt livet, og bad, saa vakkert de kunde: „Hug os ikke, hug os ikke!“ Men manden hørte ikke paa det og hug, hvad han trængte. Og siden kan du i træerne se sortrøde furer i bark og stamme, helst naar de begynder at blive syge og gamle.

¹ Den onde.

Det er saarene, som endnu staar aabne siden den tid, de kunde tale.

Elfsøvsblomsten.

Elfsøvsblomsten eller elfsøvsgræsset har du vist seet. Blomsten er hvid og rød som sne og det røde guld. Stilkens blade er grønne med rødbrune pletter, og den er fæstet i jorden ved en dobbelt rod, som har lighed med to mennesker. Det er nu heller ikke at undres paa, at roden ser slig ud; for det er Adam og Eva, som staar under blomsterstilkens og bærer den. Bliver roden delt og lagt i vand, saa flyder Adam, men Eva synker. Da jomfru Maria engang gik ude paa marken, begyndte hun at bløde næseblod, og blodet dryppede ned over blomsten. Deraf kommer det, at elfsøvsblomsten har de smukke, rødbrune pletter strøede ud over alle sine blade. Og blomstens egen-skaber — ja, om dem skal jeg fortælle dig en anden gang.

Ræven og maasen.

Der var engang en ræv og en maase, som var komne ud paa et isflag og drev omkring ude paa den store fjord. Saa sagde maasen til ræven:

„Hvad skal vi nu gjøre, isflaget driver til kongsgaarden, og der kommer kongens hunde ned til stranden og river os ihjel?“

„Jeg ved et raad,“ sagde ræven.

„Jeg ved og et raad,“ sagde maasen.

„Ja, saa ved jeg ti gode raad,“ sagde ræven.

Saa drev isstykket iland ved kongsgaarden, og kongens hunde kom sættende ned paa islaget, straks de fik lugten af de kommende. Der maatte Mikkel lade livet og pelsen med. Men maasen slog ud med vingerne og svang sig op i luften og skreg: „Nu river de ræven, de ti gode raad!“

Ræven og krabben.

Engang gjorde ræven og krabben et væddemaal om, hvem af dem der var raskest tilbens. „Na du, din stakkar,“ sagde ræven, „der kommer du til at gaa bagdøren ud.“ — „Saa prøver vi,“ sagde krabben. I det samme de lagde iveri, passede krabben sit snit og hagede sig fast med flotangen i rævens hale. Da ræven var kommen til maalet, vendte den sig om og skulde se efter krabben. „Nu er jeg her,“ skreg han. „Jeg med,“ sagde krabben; ræverumpen havde slængt den over maalet. Og saa havde krabben vundet.
